

JANCSI ÚRFI

„Egy szeptemberi reggel a minisztériumi szolga sürgönyt hozott Vizynének, melyet az ura már fölbontott. Csak ennyi volt benne:

Ma este érkezem jancsi.

Erről a Jancsiról, Patikárius Ferenc huszonegy éves fiáról, aki még Egerben lógott, gyakran esett szó azokban a levelekben, melyeket Víz Kornél a sógorától kapott.

Jancsi tizennégy éves koráig a sankt-pölteni katonai alreálban tanult. Amikor testvérbátyja, Sándor, a kárpáti harcokban elesett, Jancsit az apja kivette innen, beíratta az egri gimnáziumba. Egyetlen megmaradt fiát polgári pályára akarta nevelni.

E négy év - szénszüneteivel, laza fegyelmeivel - álomszerű gyorsasággal repült el a fiú fölött. Láta, hogy hullanak el mellőle tanárjai, idősebb osztálytársai, akik máról holnapra hősi halottak lettek. Ő is hamarosan hozzáöregedett a háborúhoz. Nyolcadikos korában besorozták, kiképezték, katonaruhában járt az előadásokra, mindennap várta, hogy a „menet”-be osszák, de erre már nem került sor. Közben kitört a forradalom. Akkor lenyomta a hadi érettségit.

Aztán háta mögött az alsó-ausztriai katonai intézet vasfegyelmeivel, előtte egy mindenkinek ismeretlen kor szabadosságával csak tengett-lengett. Társasági fiú vált belőle. Végigtáncolta a házi bálakat, udvarolt az egri lányoknak, mint alkalmi humorista szerepelt. Arról álmodozott, hogy moziszínész lesz. Máshoz nem volt kedve. Két évig nem is tudott mihez kezdeni. Tanulni nem akart tovább.

Apja végül megsokallta a tétlenségét, sógorához fordult, hogy ő faragjon embert ebből a fickóból, akinek életét kettétörte a háború. Víz azt tanácsolta, hogy semmi esetre se adják a megyéhez vagy az államhoz, úri koldusnak, a keresztény középosztálynak alkalmazkodnia kell az új idők szelleméhez, leghelyesebb valami gyakorlati, pénzszerző pályát keresni számára. Patikárius Ferenc is ezt a nézetet vallotta.

Víz telefonált egy bankigazgató ismerősének, az megígérte, hogy a fiút fölveszi fizetéses gyakornoknak. Már csak a lakáskérdés maradt hátra. Pesten ekkor nem lehetett lakást kapni. Vizyné féltette szobáit, s nem kis szabódás után ment bele abba, hogy unokaöccse mindaddig, amíg megfelelő lakást nem rekviráltatnak neki, náluk lakjék. Ezt meg kellett tennie a bátyjának.

Este háromra terített. Jancsi azonban nem érkezett meg. Ezen nemigen csodálkozott. Nem volt ennél megbízhatatlanabb fráter az egész földgolyón.

Harmadnap a sürgönye vétele után, mikor már elfeledkezett arról, hogy szállóvendéget kap, délelőtt tizenegy órakor óriási robajjal nyílt az ajtó.

Jancsi úgy rontott be, mint a vihar.

[...]

Most elment a lány. Jancsi fölugrott, és az ebédlő ajtajáig futott, de a kilincsnél megtorpant. Nevetséges volna, hogy közvetlen az eltávozása után szaladjon a konyhába. A csöngetés szintén. Mást gondolt, visszafeküdt vackára, mely átfűlt átkozott melegétől.

Mi volt ez? Nem értette.

Ilyesmit, mint most, még nem érzett soha, csak egyszer, egyetlenegyszer.

Igen, akkor, mikor az érettségi után Bécsbe rándult, s visszafelé utazott egymaga a délutáni vonat egy rosszul világított fülkéjében.

Összeszorította szemhéjait, s próbált emlékezni.

Ez úgy történt, hogy valamivel a magyar határ előtt észrevett egy nyomott homlokú nőt, aki az ölében valami nagy kalapdobozt tartott, melynek fönn, a csomagok közt már nem talált helyet. Csüggedtnek, elhagyottnak látszott s betegesnek is. Vastag, szürke posztóruhát hordott. Cipője sarka le volt taposva. Nem tudta, hogy kicsoda lehet, hogy hány éves, hogy asszony-e vagy lány, hogy magyarul beszél-e vagy németül, de mihelyt megpillantotta, nem bírta róla levenni a szemét. Alacsony, bádogszín ég alatt futott a vonatjuk. Lassan csöpgött az eső, mely a levegőt gőzfürdőszerűen elnehezítette. Amint a kalauzok kiáltották az állomások neveit, hangjuk elhalt a vattapuha párákban. A nő, mielőtt megszólíhatta volna, leszállt a brucki határállomáson. Cepelte kalapdobozát, tocsogott a sáros sínek mellett, verte az eső, mert ernyőt se hozott magával, aztán eltűnt a szürke tájon, gyalog. Jancsi sokáig nézett utána az ablakból. Az életét adta volna, ha követheti, ha megfoghatná a kezét, ha csókolhatná lankadt száját, aztán együtt vacsorázhatna vele egy határmenti szálloda szobájában, ahol csak egy asztal van, egy éjjeliszekrény és egy ágy. Másnap azonban elfelejtette az egészet. Elekes nyilván hazudott, mikor azt mondta, hogy a cselédekkel a legkönnyebb. Ezekkel talán a legnehezebb.”

A nevekről

Angéla

„Moviszter mindenekelőtt azt tanácsolta, nyissanak egy ablakrést, mert nagyon fülledt a levegő. Víz az ágy fejénél állt, intézkedésre készen. „Angyal”-nak nevezte feleségét - a leánykori nevén -, mint mindig, mikor idegen volt jelen, s érdeklődött hogyléte felől. Az orvos pirongatta a betegét. Kezébe vette a kezét, sokáig ott tartogatta, anélkül hogy valamit szólna. Megolvasta érlökését, meg is hőmérőzte. Bólintott, hogy nincs láz, minden rendben.”

Kornél (< lat. cornu, 'szarv'. 'kürt')

„Amikor például egy reggel véletlenül meghallotta, hogy az urat Kornélnak hívják, érezte, hogy ezen a helyen nem bírja ki sokáig.”

Anna

„A csók és kézszorongatás után elkövetkezett az a pillanat, amikor az úrfi magázni kezdte. Megkérte, hogy eztán ő se nevezze úrfinak, hanem mondja egyszerűen, hogy: „maga”. Halkan ismételte a nevét, a legszebb női nevet, melyben az örök ígéret van, kacér föltételes módon. El tudott lenni mellette órákig, anélkül, hogy mást beszélt volna. Mielőtt megcsókolta, alázatosan megkérdezte, hogy szabad-e.”

Moviszter

beszélő név, latin *moveo* 'megindítva érzem magam' + *magister* 'mester'; keresztnéve Szent Miklóst idézi

A Caesar-paradoxonhoz (miszerint minden lélegzetünk tartalmaz molekulát Caesar utolsó leheletéből)

„Csönd vette körül, feketeség. Már a tűzfalon se izzottak az ablakok fényes négyszögei. Amikor kissé elzsibbadt, elvesztette tájékozódóképességét. A régi díványt kereste, de csak a falat találta maga körül, csak az üres éjszakát kaparászta, azt hitte, hogy a konyha megfordult, és mindjárt valami szakadékba zuhan.

Fönn, fönn magasan, a tűzfal tetején még égett egy lángocska. Az nem lobbant ki, vele együtt virrasztott.

Eleinte azt gondolta, hogy valami csillag. Csak egy lámpa volt, közönséges olajlámpa. Mégis fényesebb volt, mint a csillag.

Minden lámpa fényesebb, mint a csillag.

Éjfél után kulcs csikordult az előszoba zárában. Víz jött haza, ki a románoktól már éjszakai igazolványt is kapott. Suttogva beszélgetett feleségével.

Kevéssel rá a konyhába benyitott valaki. Meztláb, hosszú fehér ingben, mint egy kísértet, odalépett az ágyához az asszonya, nézte, hogy alszik-e már. Egynegyed óra múlva újra megjelent ez az alak. Anna akkor már nem látta, mert fejét a párnájába fúrva aludt.

Vizynének ez nem volt kis dolog.

Ismét egy idegen lélegzet szűrte át a lakás levegőjét, melyet ők is szívnak, egy idegen szív dobogott itt, egy idegen élt velük egy föld alatt, megérkezett a legközelebbi és legtávolabbi, a barát és ellenség egy személyben: a titokzatos vendég, minden ház titokzatos vendége.

Katicát, bármennyire is ellenszenves volt, legalább ismerte. Ezt egyáltalán nem ismerte.

Amit eddig sohasem tett, kulccsal zárta be a szalonba s a fürdőszobába nyíló ajtókat.

- Félsz? - kérdezte Víz.

- Nem. De mégis. Az első éjszaka.

Alig virradt, a kíváncsiságtól ösztökélve fölkelt.

Olyasmit látott, amitől szeme-szája elállt.

A cseléd a szobákat már kiszellőztette, feltörölgette.

Nem értette, hogy lehetséges ez. Legalább hajnali négykor kellett fölkelnie. Oly csöndesen dolgozott, hogy semmit se hallott.”